

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักที่สำคัญของมนุษย์ มีประชากรมากกว่าครึ่งของประชากรทั้งโลกบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก แม้ว่าอัตราการบริโภคข้าวของคนไทยมีแนวโน้มลดลง แต่ก็อยู่ในระดับสูงประมาณ 103 กิโลกรัมข้าวสารต่อคนต่อปี (IRRI, 2007)

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของประเทศไทย เป็นสินค้าบริโภคภายในประเทศและเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ นำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมากกว่าสองแสนล้านบาท โดยในปี พ.ศ. 2555 ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวรวมทั้งสิ้น 83.05 ล้านไร่ โดยปลูกข้าวในฤดูนาปี 64.95 ล้านไร่ และปลูกข้าวในฤดูนาปรัง 18.10 ล้านไร่ ผลิตข้าวเปลือกได้ประมาณ 39.46 ล้านตัน คิดเป็นผลผลิตเฉลี่ย 547 กิโลกรัมต่อไร่ โดยข้าวนาปี คิดเป็นผลผลิตเฉลี่ย 419 กิโลกรัมต่อไร่ เก็บไว้ใช้บริโภคและเป็นเมล็ดพันธุ์ประมาณ 11 ล้านตัน ที่เหลือส่งออกคิดเป็นปริมาณข้าวสารประมาณ 21 ล้านตัน (กรมการข้าว 2555) การส่งออกของข้าวไทยได้ขยายไปทุกภาคของโลกซึ่งทำรายได้ให้แก่ประเทศ ปีละหลายแสนล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 12 ของมูลค่าสินค้าเกษตรที่ส่งออกทั้งหมด (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2555)

ธุรกิจการค้าข้าวในตลาดโลกในปัจจุบันมีการแข่งขันสูงและเป็นการแข่งขันอย่างเสรี โดยราคาข้าวในตลาดโลกจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์อุปสงค์ของประเทศผู้ซื้อและอุปทานของประเทศผู้ส่งออกข้าว หรือกลไกของตลาดเป็นสำคัญ แนวทางในการผลิตข้าวของไทย เพื่อให้สามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งได้จึงต้องเน้นเรื่องคุณภาพของผลผลิตข้าวเพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค

จังหวัดชัยภูมิเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวที่มีคุณภาพดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีพื้นที่ปลูกข้าว จำนวน 1,894,718 ไร่ ผลผลิตที่ได้ประมาณ 687,838 ตัน การผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมียังมีการจัดการการผลิตที่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดตามหลักเกณฑ์ของกรมวิชาการเกษตรในด้านการตรวจประเมิน จึงต้องมีโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวที่ปลอดภัย และได้มาตรฐาน ซึ่งจังหวัดชัยภูมิได้ดำเนินการจัดทำโครงการดังกล่าว ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา โดยดำเนินการผลิตข้าวให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด และกำหนดให้แต่ละอำเภอในจังหวัดชัยภูมิดำเนินโครงการดังกล่าวให้ได้ตำบลละ 1 กลุ่ม เพื่อได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพดีและ

ปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทำให้เกษตรกรมีความได้เปรียบทางด้านผลผลิตที่มีคุณภาพ (กรมส่งเสริมการเกษตร 2555)

ในส่วนอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ นั้น มีพื้นที่ปลูกข้าวเป็นจำนวนมาก โดยมีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวจำนวน 51,331 ราย สามารถปลูกได้ทั้งข้าวนาปีและข้าวนาปรัง แต่ที่เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมปลูก คือ ข้าวนาปี ได้แก่ ข้าวขาวดอกมะลิ 105 โดยมีพื้นที่ปลูก จำนวน 31,314 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 440 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรที่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 มีจำนวน 6,150 ราย เกษตรกรมีการจัดการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ที่แตกต่างกัน และยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานและไม่ได้คุณภาพตามที่กำหนด ซึ่งสำนักงานเกษตรจังหวัดชัยภูมิ ได้จัดทำโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวที่ปลอดภัยและได้มาตรฐานของจังหวัดชัยภูมิ เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรในพื้นที่อำเภอบ้านเขว้า มีความได้เปรียบทางด้านผลผลิตที่มีคุณภาพ กำกับถึงความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค (กรมส่งเสริมการเกษตร 2555)

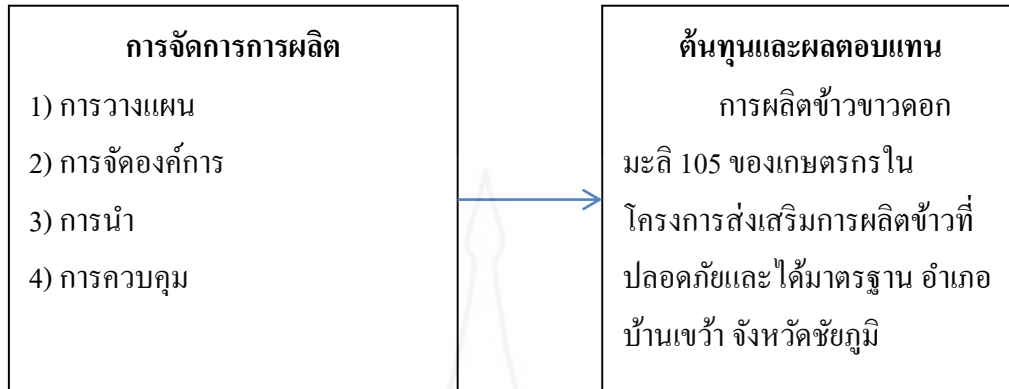
ดังนั้น หากมีการศึกษาถึงการจัดการการผลิตข้าวของสมาชิกโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน สามารถนำผลการศึกษามาใช้ในการพัฒนาและเป็นแนวทางในการวางแผนส่งเสริมการผลิตข้าวในระบบอาหารปลอดภัย (Food Safety) ของภาครัฐและเอกชนในจังหวัดชัยภูมิให้เหมาะสม ทำให้เกษตรกรสามารถพัฒนาคุณภาพของผลผลิต ควบคู่กับการผลิตข้าวที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ มีความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในโครงการฯ
- 2.2 เพื่อศึกษาลักษณะการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรในโครงการฯ
- 2.3 เพื่อวิเคราะห์การจัดการการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรในโครงการฯ
- 2.4 เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกรในโครงการฯ

2.5 เพื่อศึกษาปัญหาการผลิตข้าวของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

4.1 เกษตรกรที่มีระดับการจัดการการผลิตสูงมีต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำกว่าเกษตรกรที่มีระดับการจัดการการผลิตต่ำ

4.2 เกษตรกรที่มีระดับการจัดการการผลิตสูงมีผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสดเฉลี่ยต่อไร่สูงกว่าเกษตรกรที่มีระดับการจัดการการผลิตที่ต่ำ

4.3 เกษตรกรที่มีระดับการจัดการการผลิตสูงมีกำไรเฉลี่ยต่อไร่สูงกว่าเกษตรกรที่มีระดับการจัดการการผลิตต่ำ

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวที่ปลอดภัยและได้มาตรฐานของอำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ ปีการผลิต 2555/2556 จำนวน 150 ราย

5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้ทำการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะการผลิต การจัดการการผลิต ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 และปัญหาของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ

5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ พื้นที่ผลิตข้าวของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ในเขต
รับผิดชอบอำเภอบ้านเขว้า จำนวน 6 ตำบล ตำบลละ 1 หมู่บ้าน

5.4 ขอบเขตด้านเวลา คือ เก็บรวบรวมข้อมูลการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 ของเกษตรกร
ในฤดูนาปี ปี 2555

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ที่มีรายชื่อตามทะเบียน
สมาชิกโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ
ปีการผลิต 2555/56

6.2 การจัดการการผลิตข้าว หมายถึง ขั้นตอนในการดำเนินการผลิตข้าว ตั้งแต่ การ
วางแผนการผลิต การจัดองค์การ การนำ และการควบคุมการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105

6.3 โครงการผลิตข้าวที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน หมายถึง โครงการที่จัดทำโดย
กรมการข้าว เพื่อดำเนินการส่งเสริมพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการปฏิบัติและการดูแลการผลิต
ข้าวอย่างถูกต้องตามระบบเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP)

6.4 พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 หมายถึง ข้าวประเภทข้าวหอมมะลิ เมล็ดข้าวมีเปลือกสีขาว
หรือสีฟาง มีกลิ่นหอมเหมือนใบเตย เมล็ดข้าวสารมีสีขาวเหมือนดอกมะลิ เป็นข้าวคุณภาพสูง
ข้าวเปลือกเรียวยาว ตรงตามขนาดมาตรฐานข้าวชั้นหนึ่ง

6.5 ข้าวที่ปลอดภัยและได้มาตรฐาน หมายถึง ข้าวที่ได้จากการผลิตในระบบอาหาร
ปลอดภัยตามมาตรฐาน Food Safety มีความปลอดภัยต่อเกษตรกรและผู้บริโภค

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร เพื่อเพิ่ม
ประสิทธิภาพในการผลิตข้าวให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ และตามระบบการผลิตข้าวปลอดภัยและได้
มาตรฐาน